

رشد گرایش‌های تکفیری در منطقه غرب آسیا وبه‌رهمندی‌های خاص اسرائیل

خداداد حسینی صفت*

تاریخ دریافت: ۹۵/۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۹۶/۲/۱۵

چکیده

گروه داعش که از تندروترین گروه‌های سلفی محسوب می‌شود در چند سال اخیر تحت عناوین مختلف مثل دولت اسلامی عراق و شام (داعش) و یا مرکز خلافت اسلامی یا همان دولت اسلامی خود را به‌عنوان یک دولت به جهانیان معرفی کرده است و ابوبکر البغدادی را به‌عنوان خلیفه تمام مسلمین جهان به‌عنوان رهبر خود منتخب نموده و از تمامی مسلمانان خواسته‌اند که با وی بیعت نمایند با تصرف موصل در سال ۲۰۱۳ و حمله به عراق و تصرف تقریباً نیمی از خاک عراق داعش قدرت جنگاوری خود را به رخ جهانیان کشید که البته با مقابله به‌مثلی که توسط ایران و چند کشور غربی و مرجعیت شیعه عراق با آنان شد تقریباً بعد از مدتی متوقف شدند اما با این اوصاف داعش با انواع تبلیغات سعی در جذب نیرو و از تمامی نقاط جهان در میان جوانان مسلمان نمود و ما شاهد یارگیری داعش از اغلب ممالک اسلامی و غیر اسلامی بوده‌ایم در این میان منطقه کردستان اعم از اکراد شمال عراق و غرب ایران آماج تبلیغات رسانه‌ای داعش برای جذب جوانان کرد بوده است که به نظر می‌رسد تا حدودی در جذب نیرو به‌خصوص در کردستان عراق موفق بوده است اما در میان کردهای ایران نتوانسته است به‌طور جدی نفوذ پیدا کند یا موفق به جذب نیرو شود هرچند ما منکر گرایش تعدادی از این جوانان در منطقه اورامانات به داعش نیستیم که البته دلایل این گرایش با توجه به نظرسنجی که از مردم منطقه صورت گرفته است تا حدودی برای ما روشن شده و در ادامه به آن خواهیم پرداخت.

واژگان کلیدی: گرایش‌های تکفیری، غرب آسیا، اسرائیل

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی

فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی-اسرائیل‌شناسی، سال هجدهم، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۶، صص ۱۱۱-۸۵

◆ آمار و یک‌شناسی . اسرائیل‌شناسی

در این مقاله سعی شده است سیر تاریخی اندیشه سلفیسم و چگونگی شکل‌گیری گروهک داعش مورد تحقیق قرار گرفته و میزان تأثیرپذیری مردم اهل سنت غرب ایران با مطالعه موردی مردم اورامانات واقع در استان کرمانشاه نسبت به گروه داعش بررسی می‌شود. در این مقاله سعی شده است که اخبار و اطلاعات مربوط به گروهک داعش (دولت اسلامی عراق و شام) به‌صورت میدانی جمع‌آوری و ضمن مصاحبه با اشخاص و طیف‌های مختلف جامعه اهل سنت غرب کشور و به‌دوراز هر نوع جانبداری یا تحریف حقایق هر آنچه در مورد فلسفه وجودی داعش و چگونگی شکل‌گیری و افکار و عقاید و نیروهای موثره در این جریان و تعامل و تضاد گروهک داعش با جریان‌ها و مذاهب مختلف در منطقه موردبررسی و کاوش قرار گرفته است و سعی شده است که اطلاعات کاملاً خام و دست‌نخورده به دست مخاطبین رسیده و هر نوع قضاوت و نتیجه‌گیری به آنان سپرده می‌شود.

بیان مسئله

با توجه به شکل‌گیری جریان‌های سلفی و افراطی در منطقه و هم‌چنین زایش گروهک داعش از میان این جریان که در حال حاضر به‌عنوان رادیکال‌ترین گروه سلفیسم در منطقه می‌باشد و ایجاد مرکز خلافت در شهر موصل و انگیزه و تبلیغات این گروه برای کشورگشایی و جذب نیرو از تمام نقاط جهان لازم دیدم میزان محبوبیت و نفوذ عقیدتی - سیاسی این گروه را در میان جامعه اهل سنت غرب کشور و در منطقه‌ای خاص به اسم اورامانات واقع در استان کرمانشاه موردسنجش و ارزیابی قرار بدهم.

لازم به ذکر است که دلیل انتخاب اورامانات یکی مذهبی بودن مردم این منطقه و دیگری نفوذ و گسترش سلفیسم نرم در سال‌های اخیر در این نقطه از کشور بوده است در تحقیقی که به‌صورت پرسشنامه‌ای در میان مردم صورت گرفت به موضوعات مهم و تأمل‌برانگیزی در رابطه با ذهنیت و علاقه مردم به گروهک داعش و دلایل این گرایش پرداخته می‌شود.

اورامانات به‌دلیل شرایط خاص جغرافیایی و فرهنگ غنی مردم توانسته است تاکنون در برابر ورود فرهنگ‌های مهاجم از خود مقاومت نشان داده و در حفظ فرهنگ خویش کوشا بوده‌اند به‌طوری‌که تنها نقطه‌ای در کشور محسوب می‌شود که همچنان به‌طور یکدست و فراگیر از لباس محلی استفاده می‌نمایند.

مردمان اورامانات دارای روحیه بالای سلحشوری و مبارزه می‌باشند به طوری که بارها این موضوع را به اثبات رسانده‌اند مثلاً ما می‌توانیم از مبارزه مردم جوانرود با رژیم طاغوت در سال ۱۳۲۹ به‌عنوان تنها عشایر مسلح در کشور تا آن تاریخ یاد کنیم که تسلیم سیاست‌های ضد فرهنگی رژیم نشده بودند و همچنان برای حفظ ارزش‌ها و فرهنگ عشایری و ایلاتی با رژیم مبارزه می‌کردند و در این راه تعداد بسیار زیادی از مردم منطقه توسط عوامل رژیم قتل‌عام شدند در طول جنگ ۸ ساله نیز با حضور در نبرد با دشمن و تقدیم هزاران شهید ثابت کردند که در مسیر دفاع از کشور استوار قدم هستند.

مردمان این خطه بخاطر عشق و علاقه به اسلام و میهن اسلامی همیشه مدافعین قابل اعتمادی برای دفاع از مرزهای کشور بوده‌اند، امروزه ما، در اورامانات دارای جمعیت فعال و تحصیل‌کرده و کنجکاو و باهوشی هستیم که متأسفانه به دلیل عدم زیرساخت‌های مناسب در منطقه آنطور باید و شاید از این همه ظرفیت استفاده به عمل نمی‌آید و به دلیل بیکاری فراوانی که در منطقه شاهد آن هستیم متأسفانه اکثر انرژی جوانان به هدررفته یا اینکه گروهی فرصت‌طلب با عناوین مختلف تحت عنوان قومیت و مذهب در پی جذب این جوانان و تحریک آنان علیه حاکمیت می‌باشند.

در این میان گروهک داعش با اقسام ترندها سعی در جذب این جوانان و استفاده از احساسات آنها در جهت تعمیق اختلافات مذهبی و عقیدتی با سایر مذاهب موجود در منطقه و هم‌چنین عجین کردن آنها برای عملیات‌های انتحاری نموده است و بایست یادآور شوم که متأسفانه تا حدودی هرچند اندک نیز در این راستا موفق بوده است.

بدیهی است در این موقعیت حساس و استثنایی که جهان اسلام دچار هرج‌ومرج و اختلافات مذهبی شده است و ما به‌طور جدی و گسترده خطر گروه‌های افراطی و تندرو را در اطراف کشورمان از افغانستان گرفته تا عراق و سوریه و یمن و بحرین و سایر بلاد اسلامی شاهد هستیم ما باید بیش‌ازپیش هوشیار بوده و با حفظ وحدت و ارایه الگوی مناسب از زندگی مسالمت‌آمیز و همراه با تعامل متقابل سد نفوذی در برابر نفوذ داعش در کشور ایجاد نماییم.

مردم غرب ایران و به‌طور اخص مردم اورامانات به‌دلیل نزدیکی و قرابت به مرزهای عراق و تأثیرپذیری آنان از وقایع عراق باید به‌طور جدی مورد اهتمام مضاعف از طرف مسئولین محترم منطقه و کشور قرار بگیرند و جهت زدودن محرومیت از سیمای منطقه تلاش نمایند.

مقاله مربوطه راجع به نگرش مردم اورامانات به عملکرد گروهک داعش و مقدار مقبولیت این گروهک در میان مردم می‌پردازد.

مبانی نظری

از لحاظ تاریخی پیشینه این جریان‌های تکفیری - جهادی در جهان اسلام به دوران خلیفه اول بازمی‌گردد زمانی که در جریان جنگ‌های رده دستگاه خلافت مخالفان خود را کافر و خارج از دین قلمداد کرد اما ظهور بارز این اندیشه که قالب شناخته شده‌تری دارد مربوط به جریان خوارج در دهه ۴۰ ه. ق است که از آنها به‌عنوان تکفیری‌های صدر اسلام نام برده می‌شود جریانی که از یک تردید و فهم غیر صحیح در خصوص اقدامات حضرت علی پدیدار شد و برای اولین بار اهل قبله را تکفیر نمود مبحث تکفیر و خارجی‌گری به دلیل اینکه با اندیشه‌های اسلامی نمی‌ساخت به مدت شش قرن از میان رفت تا اینکه در قرن هفتم ه - ق بار دیگر توسط ابن تیمیه حرافی با احیای واژه‌های تکفیر و جهاد نمود تازه‌ای یافت. (burker, 2004:54).

ما وقتی از گروه‌های سلفی و بنیادی سخن به میان می‌آوریم مجبور به سیر و تحقیقی تاریخی در مورد ریشه‌های شکل‌گیری اندیشه‌های مربوط به جریان سلفیسم و بنیادگرایی اسلامی هستیم سلفیسم به جریانی گفته می‌شود که خواستار برگشت جهان اسلام به دوران شکوفای اسلام در زمان پیامبر اعظم و خلفای راشدین است که امورات مسلمین را در زمینه‌ی دین و دنیا رهبری می‌نمودند. اولین کسی که به صورت جدی این اندیشه را مطرح و در مورد آن کتاب‌ها نوشت شخصی به اسم ابن تیمیه در قرن هفتم هجری - قمری بود ابن تیمیه که خود را پیرو امام محمد حنبل می‌دانست در دورانی زندگی می‌کرد که به قول خود او مسلمانان دچار انحطاط فکری و خرافه‌پرستی و شرک شده بودند. (الشوکانی، ۲۰۱۲: ص ۲۶۰).

ابن تیمیه هر نوع عقل‌گرایی و طرفداران این نحله فکری را مشرک و مرتد معرفی نموده و حکم به ارتداد آنها داد او اعتقاد داشت که فلاسفه و اندیشمندان آن زمان با شبه افکنی مبتنی بر عقل در میان مردم دین خدا را از صراط مستقیم خارج نموده و آن را لوده به افکار انحرافی و شیطانی نموده‌اند پس بنابراین با تمام با تمام مذاهب و نحله‌های فکری مبتنی به عقل به مبارزه برخاست ابن تیمیه پیرو نقل و حدیث و دشمن سرسخت شیعه و تصوف بود ابن تیمیه به خاطر عقایدش که سخت با مذاهب اسلامی در تضاد بود از دمشق اخراج شد و علمای آن روز تا مرز

تکفیر وی پیش رفتند. (بخشی، ۱۳۸۵: ۱۹۶).

از همین روست که وی با شیعیان در می‌ستیزد؛ چراکه، شیعیان، از دید وی اولاً برای آموزش‌های صحابه و تابعین ارزشی قایل نیستند؛ و ثانیاً بسیاری از آیین‌ها و مراسم غیردینی را که در میان زرتشتیان و مسیحیان و... رایج بوده است، جلوه‌ای اسلامی بخشیده و به اسلام وارد کرده‌اند. وی شیعیان را به این متهم می‌کند که با گسترش فرهنگ توسل، توحید را که اصلی‌ترین شعار اسلام است، از جایگاه خویش منحرف کرده‌اند. وی می‌گوید عرب‌های عصر پیش از اسلام، به خداوند معتقد بودند و همچنان که در قرآن هم یاد شده است، صرفاً بت‌ها را شیعیان درگاه الهی می‌دانستند. (عسقلانی، ۸۵۲: ۱۵۵).

۸۹

از دید وی، مهم‌ترین شعار پیامبر (ص)، ترویج خداپرستی نبود؛ چراکه مردم همه خداپرست بودند. شعار پیامبر (ص)، ترویج این معنا بود که خدا خودش از رگ گردن به مردم نزدیک‌تر است و واسطه‌ای نیاز ندارد. استدلال‌های گسترده او در کتاب‌هایی مثل قاعده جلیله فی التوسل و الوسيله، یا توحید الالهیه و جز آنها عرضه شده است، ابن تیمیه البته از جانب شیعیان و هم عامه مسلمانان، با مخالفت‌های بسیار گسترده و پاسخ‌هایی نیز روبه‌رو گردید.

در قرن ۱۱-۱۲ هجری قمری شخصی به اسم محمد ابن عبدالوهاب بنیان‌گذار دیدگاه جدیدی در مذهب سنی حنبلی است که بعدها به نام وهابیت در میان مسلمانان و علمای سنی عربستان ریشه گرفت محمد عبدالوهاب جریان تکفیر را وارد اندیشه خود ساخت و آن را گسترش داد در رساله کشف الشبهات ۲۴ بار مسلمانان غیر وهابی را مشرک و بیش از ۲۵ مرتبه آنان را کافر، بت‌پرست، مرتد و غیره معرفی نموده است. (موثقی، ۱۳۸۶: ۱۶۱ - ۱۶۲).

محمدبن عبدالوهاب در سال ۱۱۱۵ (ه ق) در شهر عَیینه از توابع نجد متولد گردید. پدر وی، شیخ عبدالوهاب از قضات آن شهر به شمار می‌رفت. محمد، فقه حنبلی را در زادگاه خود آموخت. سپس برای تکمیل معلومات رهسپار مدینه منوره شد و در آنجا به تحصیل حدیث و فقه پرداخت. در دوران تحصیل در مدینه، گهگاه مطالبی بر زبانش جاری می‌شد که از عقایدی خاص حکایت داشت، چندان‌که اساتید وی نسبت به آینده‌اش نگران شده و می‌گفتند: اگر این فرد به تبلیغ پردازد گروهی را گمراه خواهد کرد. (الوسی، ۱۹۲۹: ۱۱۳-۱۱۱).

چندی بعد، محمدبن عبدالوهاب، مدینه را به سوی نقاط دیگر ترک کرد و چهار سال در بصره و پنج سال در بغداد و یک سال در کردستان و دو سال در همدان اقامت گزید. اندک زمانی نیز رحل

◆ فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی، اسرائیلی‌شناسی، سال هجدهم، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۶

اقامت در اصفهان و قم افکند و آنگاه از طریق بصره آهنگ احساء کرد و از آنجا به «حُرَیْمَلَه» اقامتگاه پدرش رفت. تا زمانی که پدرش در قید حیات بود وی در مورد عقایدش کمتر سخن می‌گفت گرچه گاهی میان او و پدرش نزاعی درمی‌گرفت. پس از درگذشت پدر به سال ۱۱۵۳ ق، از روی عقاید خود پرده برداشت. (ابن غمام: ۱۴۲۳: ۲۳).

تبلیغات محمد بن عبدالوهاب در شهر حریمله افکار عمومی را برآشفته، به‌گونه‌ای که ناچار شد آنجا را به عزم اقامت در عیینه (زادگاهش) ترک کند. در عیینه با حاکم وقت، عثمان بن معمر، تماس گرفت و دعوت جدید خود را با او در میان نهاد و قرار شد که با پشتیبانی حاکم، آیین خود را تبلیغ کند. طولی نکشید فرمانروای احساء، شیخ سلیمان بن محمد آل حمید که مقامی برتر از حاکم عیینه داشت عمل حاکم را ناروا شمرد و دستور داد هرچه زودتر محمد بن عبدالوهاب را از شهر عیینه بیرون کند.

بنابراین وی ناچار شد نقطه سومی را به نام درعیه برای اقامت برگزیند که محمد بن سعود (جد آل سعود) بر آن حکومت می‌کرد. او دعوت خود را با حاکم درعیه در میان نهاد و هردو پیمان بستند که رشته دعوت از آن محمد بن عبدالوهاب و زمام حکومت در دست محمد بن سعود باشد. برای استحکام این روابط، ازدواجی نیز بین دو خانواده صورت گرفت.

محمد بن عبدالوهاب تبلیغ خود را در پرتو قدرت حاکم محمد بن سعود آغاز کرد. به‌زودی هجوم به قبایل اطراف و شهرهای نزدیک شروع شد و سیل غنائیم از اطراف و اکناف به شهر درعیه که شهر فقیر و بدبختی بود، سرازیر گشت. این غنائیم چیزی جز اموال مسلمانان منطقه نجد نبود که با متهم شدن به شرک و بت‌پرستی، اموال و ثروتشان بر سپاه محمد بن عبدالوهاب حلال شده بود تا آنجا که الوسی که خود تمایلات وهابی‌گری دارد، از مورخی به نام ابن بُشر نجدی چنین نقل می‌کند:

من در آغاز کار، شاهد فقر و تنگدستی مردم درعیه بودم ولی بعداً این شهر در زمان سعود (نوه محمد بن سعود) به‌صورت شهری ثروتمند درآمد تا آنجا که سلاح‌های مردمان، با زر و سیم زینت یافته بود. بر اسبان اصیل و نجیب سوار می‌شدند و جامه‌های فاخر در برمی‌کردند و از تمام لوازم ثروت بهره‌مند بودند، به حدی که زبان از شرح آن قاصر است.

دو چیز به انتشار دعوت محمد بن عبدالوهاب در میان اعراب بادیه‌نشین نجد کمک کرد: ۱. حمایت سیاسی و نظامی آل سعود. ۲. دوری مردم نجد از تمدن و معارف و حقایق اسلامی.

امروزه گروه‌های اسلامی که ما از آنان صحبت می‌کنیم به نحوی دنباله‌رو اندیشه‌های ابن تیمیه

و محمد ابن عبدالوهاب محسوب می‌شوند.

ابن تیمیه به‌عنوان بنیان‌گذار سلفیسم و عبدالوهاب به‌عنوان ادامه‌دهنده راه آن و در عصر حاضر اشخاص جدیدی مثل رشید رضا می‌توانند به‌عنوان ایده‌پردازان ایدئولوژی سلفیسم قرار گیرند. البته رشید رضا با توجه به نظریه‌پردازی مشهور خود در مورد برقراری مجدد دولت خلافت نقش برجسته و مؤثری در حرکت جریان‌های اسلام‌گرا به‌سوی ایجاد دولت خلافت مورد ادعای داعش دارد.

۹۱

رشید رضا در مورد خلافت نظریاتی ارائه کرده است که به‌طور مختصر بدان می‌پردازیم. رشید رضا پس از الغای خلافت عثمانی به مسئله خلافت هنوز امیدوار بود. او به‌عنوان مرید محمد عبده دل به اصلاحات دینی ترکان جوان دوخت اما چون از آنها مأیوس شد به قومیت‌گرایی عربی روی آورد که حاصل سرخوردگی او از امیدهایی بود که به اصلاحات اسلامی ترکان جوان بسته بود. وی به همین دلیل دست به نگارش کتاب الخلفه او الامامه العظمی زد، وی به احیای خلافت به‌عنوان مرجعی دینی می‌اندیشید که عامل اتحاد و پیوستگی مسلمین در عین احترام به استقلال قومیتی باشد. او به دنبال ایجاد کنفدراسیونی از کشورهای اسلامی بود که خلیفه در رأس آنها قرار داشت بنابراین در نگاه او اختیارات سیاسی خلیفه عملاً وجود خارجی نداشت و تنها کاری که طی این نهاد به او سپرده شده بود توجه به موضوعاتی است که حکومت‌های جدید چندان توجهی بدان نداشتند مثل اخلاقیات اسلامی، تحصیل و آموزش اسلامی و بسط فرهنگ دینی. رضا خلافت را مظهر پیوستگی دین و دولت در اسلام می‌دانست و تحقق همه آرمان‌های این جهانی اسلام را وابسته بدان می‌دید. (آنتونی بلک، ۱۳۸۵: ۵۰۴)

او در تعریف خلافت می‌گوید: «خلافت اضطرار، خلافتی است که با تایید اهل حل و عقد شکل می‌گیرد. ولو برخی از شروط در آن رعایت نشود، از آن روی که از روی تغلب و سلطه جریان پیدا می‌کند، مشروع است». رشید رضا در ادامه فرق این نوع خلافت و انواع سابق آن را این می‌داند که: در انواع قبلی و سابق آن [خلافت اختیار] اهل حل و عقد به اختیار یک نفر را به لحاظ دارا بودن تمام شرایط و امتیازات بر دیگران امتیاز داده، به خلافت منصوب می‌کردند. (رشیدرضا، ۱۹۳۴: ۳۷).

اما در این نوع [خلافت اضطرار] خلیفه خود را با اتکا به نیروی عصبیت و زور بر این مقام تحمیل کرده و اهل حل و عقد نه به دلیل کسب شرایط لازم، بلکه به دلیل زور و اجباری که بدان‌ها اعمال می‌شود مجبور به انتصاب خلیفه اضطرار هستند. وی در ادامه به توجیه این نوع

خلافت پرداخته، می‌افزاید: پذیرش این سلطنت سلطه و تغلب همانند خوردن مردار یا گوشت خوک در وقت اضطرار است و بر همگان واجب است که از سعی دایم برای ازاله و معدوم کردن این حکومت دست بر ندارند. (رشید رضا، ۱۹۳۴: ص ۳۷)

رشید رضا از اشاره به این نکته ابایی ندارد که سلطنت عثمانی نوعی از خلافت و سلطه تغلب بوده که تلاش برای سرنگونی و ازاله آن واجب و قطعی است، اما از آنجایی که این مهم بدست کشورهای غربی در جنگ جهانی شکل گرفت و نیز با سرنگونی این خلافت، عصبیت ترکی به شدت رشد کرده و مصطفی کمال خلافت را تنها مجاز به دخالت در امور دینی دانست، رضا خلافت عثمانی را «سلطه تغلب و استیلای دگرگون» نامیده، می‌افزاید آیا نمی‌بینید که غربیان با اتکا به علوم اجتماعی چطور در سرنگونی حکومت‌های جائز و سلاطین مستبد موفق شده‌اند؟ (رفیعی، ۱۳۹۰: ۳۸).

قوم ترک هم از این قافله عقب نمانده و تحت تأثیر همین افکار قرار گرفته است، اما حکومت متغلب و سلطه‌گری را به امید جانشینی حکومتی دیگر سرنگون کرده که امید است بهتر از اولی باشد، اما [آن طوری که ما می‌بینیم] اعمالشان کاملاً تقلیدی از کشورهای غربی و بیگانه است. در این صورت است که اگر تمام علمای ترک، مصر و هند و غیر آن را از تمام جهان اسلام گرد هم آوریم اطاعت از خلفا سلاطین عثمانی را بر خود واجب می‌دانند مادامی که کفر و ارتداد از اسلام در اعمال و افکارشان مشاهده نشود و نیز ظلم و فساد و خرابی در بلاد و سخت‌گیری بر رعایا را وجهه همت خویش قرار ندهند. (رشید رضا، ۱۹۲۵: ۳۷).

و این اصلی است که نزد همگان پذیرفته شده و هیچ اجتهاد و نظری غیر آن نزد هیچ‌کس پذیرفته نیست جدایی خلافت و سلطنت در نگاه رشید رضا به معنای مدافعه از سلطان ناتوان که بر اجرای احکام شرعی امامت عاجز باشد نیست، بلکه او در سر خویش تجدید خلافت شورای عهد راشدین را می‌پروراند. او در این باب پس از فهم موانع استقرار این خلافت در عربستان و حجاز، بدان دلیل که «شریف حسین که غالب بر حجاز است نگاه امیدوارانه‌ای به دول غیراسلامی دارد که بسیار دور از خواست جمیع مسلمین است» - (عنایت، ۱۳۶۱: ۱۲۹).

البته خود رشید رضا هم از ارمانی بودن ایده‌اش مطلع بود اما به هیچ‌وجه یاس و ناامیدی به خود راه نمی‌داد و می‌گفت: «تلاش ما بر این است که این حزب را در ترکیه بنا کنیم و احزاب ترک را به شرکت در آن راضی نماییم که ابتدا مرکز خلافت و دولت در آن کشور جا بگیرد، حال

اگر نپذیرفتند باید به یک منطقه ثانویه که ترکان و اعراب و کردها در آن منطقه اکثریت داشته باشند مانند موصل در عراق یا آناتولی در سوریه توافق نمود» (رشید رضا، ۱۹۲۵: ۷۴)

بدین ترتیب رشید رضا به‌عنوان اولین نظریه‌پرداز معاصر در باب ایجاد دولت خلافت نقش مؤثر و کلیدی در باب جریان‌های بنیادگرای اسلامی برای نیل به این هدف ایجاد نمود جریان اخوان المسلمین مصر با رهبری سید قطب به‌عنوان پرچم‌دار اسلام رادیکال نقش مؤثری در به راه انداختن مبارزه مسلحانه علیه حکومت‌های منطقه و طرفدار غرب داشت. (بخشی، ۱۳۸۵: ۱۹۷ - ۱۹۸).

۹۳

اخوان المسلمین در مصر از آغاز تا به امروز فراز و نشیب‌ها و انشعاب‌هایی را پشت سر گذاشته است. سید قطب به‌عنوان عضو برجسته اخوان المسلمین و اندیشه‌های انقلابی او زمینه انشعاب‌های گوناگون در درون این جنبش را فراهم ساخت. آموزه‌های سید قطب و تفسیرهای گوناگون از اندیشه‌های وی در جناح‌بندی‌های جدید و حرکت‌ها و حرکت‌های بنیادگرا در دوران معاصر در میان اهل سنت مؤثر بوده است. اعضای جوان اخوان المسلمین به‌تدریج از رهبران ارشد فاصله گرفتند و بر اساس برداشت‌های گوناگون از تعالیم سید قطب در اواخر دهه ۱۹۶۰ م تشکل‌های دیگری را که درواقع تشکل‌های بنیادگرا و پیکارجوی سلفی است، در میان اهل سنت به‌وجود آوردند. (دکمجیان، ۱۳۶۶: ۱۱۸).

اندیشه بنیادگرا و رادیکال سلفی در جهان اسلام که نشأت گرفته از آموزه‌های وهابی است، توسط گروه‌های تندروی دیگر البته با الهام از آموزه‌های شاخه‌های رادیکال اخوان، در سرزمین‌های دیگر اسلامی مانند افغانستان و پاکستان منشأ تحولات دیگری در جهان معاصر بوده است.

ریشه داعش به جماعت توحید و جهاد می‌رسد که در سال ۱۹۹۹ به رهبری ابو مصعب الزرقاوی تأسیس شد و در سال ۲۰۰۴ به شبکه القاعده پیوست و پس از آن به القاعده عراق معروف شد. این گروه که وارد جنگ با دولت عراق و نیروهای آمریکایی مستقر در عراق شده بود در سال ۲۰۰۶ با چندین گروه اسلام‌گرای دیگر ائتلاف کرده و «مجلس شورای مجاهدین» را تشکیل داد که یک قدرت مهم در استان انبار وسیع‌ترین استان عراق محسوب می‌شد. در ۱۳ اکتبر همین سال مجلس شورا به همراه چند گروه شورشی دیگر «دولت اسلامی عراق» را تشکیل داد. ابویوب المصری و ابو عمر بغدادی دو رهبر اصلی دولت اسلامی عراق بودند که در ۱۸ آوریل ۲۰۱۰ در عملیات ارتش آمریکا کشته شدند و ابوبکر بغدادی جایگزین آنها شد. (نشریه سرباز، ۱۳۹۳: ش ۲۱۵).

مهم‌ترین عامل قدرتیابی جریان‌های تکفیری بدون هیچ شک و شبه‌ای، حضور نظامی آمریکا

در منطقه در یک دهه اخیر است. بر اساس تفکر سید قطب، همه مشکلات ما از جاهلیت قرن بیستم است و جاهلیت قرن بیستم چیزی به غیر از فرهنگ غرب و دموکراسی و اومانیسم نیست. حال یک دهه است که آمریکا با تمام توان - حتی به صورت نظامی آمده است تا این فرهنگ را در منطقه نهادینه کند. حال وظیفه یک مسلمان متدین غیرتمند چیست؟ جنگ و جهاد علیه آنان و مسببان و کمک‌کنندگان به آنان در منطقه. (ثاقب، ماهنامه الکترونیک جهان اسلام، ۱۳۹۳: ۲۲).

حضور آمریکا در افغانستان باعث گردید که بسیاری از جوانان جماعه التبلیغ که به تبلیغ مذهب دیوبندی مشغول بودند و کاری به سیاست نداشتند، جذب گروه‌های تکفیری شده و احساس کنند امروز دیگر با تبلیغ نمی‌توان جهان اسلام را از ورطه سقوط نجات داد، لذا به جریان‌های تکفیری پیوسته و وزنه این جریان‌ها را سنگین‌تر می‌کنند. سقوط مرسی از حکومت در مصر باعث گردید که گروه‌های جهادی عزم خود را بیشتر جزم کرده و تصور کنند تنها راه باقی‌مانده برای احقاق حق خود، فقط جهاد و مبارزه مسلحانه است. یقیناً سقوط مرسی به گسترش افکار سلفیه جهادی و گروه‌های تکفیری کمک خواهد کرد. اگر این اتفاقات در کشورهای دیگر مثل تونس و لیبی هم بیفتد و افراد سکولار در رأس امور قرار گیرند، یقیناً به قدر تیابی جریان‌های سلفی کمک خواهد کرد. (ثاقب، ماهنامه الکترونیک جهان اسلام، ۱۳۹۳: ۲۲).

به گزارش خبرگزاری‌ها در ۱۶ تیر ۱۳۹۳ اخیراً ادوارد اسنودن پیمان کار سابق آژانس امنیت ملی ایالات متحده فاش کرده که داعش محصول مشترک آمریکا، انگلیس و رژیم صهیونیستی است. وی گفته که ابوبکر البغدادی خلیفه خودخوانده داعش، یک سال تمام تحت آموزش فشرده نیروهای موساد بوده و درزمینه‌ی علم سخنوری و الهیات هم‌دوره‌هایی را گذرانده است. ادوارد اسنودن ادامه داده که دستگاه‌های اطلاعاتی آمریکا، انگلیس و رژیم صهیونیستی در طرحی تحت عنوان لانه زنبور مشارکت داشته‌اند. (سرباز، ۱۳۹۲: ش ۲۱۵).

هدف از این طرح، جمع کردن همه تندروها از نقاط مختلف جهان در یک مکان بود. بر اساس این طرح، باید دین و مذهب جدیدی در خاورمیانه به وجود می‌آمد که شعارهای اسلامی داشته باشد و احکام سخت‌گیرانه‌ای را به اجرا گذاشته و هرگونه افکار و دیدگاه دیگر را به شدت رد کند. هم‌چنین آمریکایی‌ها به این نتیجه رسیده بودند که تنها راه حفاظت از رژیم صهیونیستی، ایجاد جریانی در نزدیکی مرزهای آن است که سلاح خود را به سمت کشورهای اسلامی نشانه بگیرد، نه رژیم صهیونیستی. (نشریه سرباز، ۱۳۹۲: ش ۲۱۵).

◆ فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی - اسرائیل‌شناسی، سال هجدهم، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۶

غرب با ایجاد نسل دوم القاعده با نام داعش و جبهه النصره در محیط سوریه و حمایت از آنها تلاش کرد برای القاعده رقیبی را که اهداف متفاوتی دارد بترشد و تضادهای درون‌گروهی این دو جریان را جایگزین تضاد با آمریکا سازد. این علت پدید آمدن نسل جدید سلفی‌های تکفیری با اهدافی متفاوت با تشکل مادر، یعنی القاعده است. غرب با اجرای این پروژه هم‌چنین سعی کرد فرایند بیداری اسلامی را تحت‌الشعاع قرار دهد و با وارد کردن بازیگر جدیدی به نام سلفی‌های تکفیری نسل دوم، تضاد میان مردم حوزه بیداری و نظام‌های وابسته به غرب را به میان خود مردم بکشاند. ناامنی گسترده در عراق، سوریه، لبنان، یمن: لیبی و شبه‌جزیره سینا حاصل این برنامه‌ریزی‌هاست. (رویوران، ۱۳۹۳: ۳۹۳ - ۳۹۴).

در دسامبر ۲۰۰۴، در زمان جورج بوش شورای اطلاعات ملی آمریکا، با انتشار گزارش ۱۲۳ صفحه‌ای تحت عنوان { نقش‌ریزی آینده جهان } پیش‌بینی کرد که در سال ۲۰۲۰ یک خلافت اسلامی ایجاد خواهد شد که از مدیترانه غربی به آسیای مرکزی و آسیای جنوب شرق گسترش پیدا خواهد کرد. ابوبکر البغدادی، رهبر داعش، ۱۰ سال پس‌از این گزارش شورای اطلاعات ملی آمریکا، در ۲۹ ژوئن ۲۰۱۴ ایجاد خلافت اسلامی را اعلام کرد. نکته مهم دیگر این است که آمریکا و کشورهای عربی - غربی سعی می‌کنند داعش بیش از آنکه به‌عنوان ابزار اتحاد نظامی غرب جلوه کند، آن را یک موجودیت مستقل جلوه دهند. (Chossudovsky, 2 July 2014).

هدف اصلی تروریست‌های داعش، تشکیل خلافت اسلامی است. ابوبکر البغدادی روز سی‌ام ژوئن رسماً اعلام کرد که خلافت اسلامی در محدوده عراق و سوریه تشکیل داده است. داعش در صدد است ۱۶ ولایت در عراق و سوریه را در اختیار بگیرد و خلافت اسلامی خود را در این ۱۶ ولایت تشکیل دهد که شامل ۹ ولایت در سوریه و ۷ ولایت در عراق است. ۹ ولایت موردنظر داعش در سوریه عبارتند از: استان الحسکه، داعش پس از در اختیار گرفتن این استان، آن را ولایت البرکه نامید، استان دیرالزور داعش پس از ورود به این استان، آن را ولایت الخیر نامید، استان الرقه، منطقه البادیه در مرز استان الانبار عراق، استان حلب، استان ادلب، استان دمشق، استان حما و منطقه ساحل. ۷ ولایت موردنظر داعش در عراق نیز عبارتند از: استان بابل در بخش جنوبی عراق، استان دیالی، بخش‌هایی از بغداد استان صلاح‌الدین، استان نینوا، استان کرکوک و استان الانبار که بزرگ‌ترین و فعال‌ترین ولایت تحت کنترل داعش است. (ماهنامه ارتش، ۱۳۹۳: ۵۳).

با آغاز جنگ داخلی سوریه نیروهای دولت اسلامی وارد سوریه نیز شدند و در ۸ آوریل ۲۰۱۳ نام «دولت اسلامی عراق و شام» را بر خود نهادند و از آن پس با نام مخفف داعش معروف شدند. آنها به سرعت بخش‌هایی از شمال شرقی سوریه را تصرف کرده و شهر رقه را به‌عنوان پایتخت خود انتخاب کردند. سپس همزمان با اقدام نظامی در سوریه به عراق حمله کرده و موفق شدند رمادی و فلوجه مهم‌ترین شهرهای استان انبار در عراق را به قلمرو خود اضافه کند. در ژوئن ۲۰۱۴ مهم‌ترین موفقیت داعش با تصرف موصل - دومین شهر بزرگ عراق - به دست آمد. آنها در ماه‌های بعد نیز پیشروی‌های زیادی داشته و تا خرداد ۱۳۹۴ حدود نیمی از خاک سوریه و بخش‌های شمال غربی عراق را در تصرف خود دارند. داعش در این دوره بخش‌هایی از متصرفات خود را نیز از دست داده و از جمله شهر مهم تکریت را در فروردین ۱۳۹۴ به ارتش عراق و نیروی شبه‌نظامی حشد شعبی که برای جنگ با این گروه تشکیل شده، واگذار کرد.

حمله به موصل عراق و انتخاب آن تحت عنوان مرکزیت خلافت نشان از یک سناریو و برنامه از قبل طراحی شده که آمیخته به یک اندیشه قدیمی تحت عنوان مرکزیت خلافت که نشأت گرفته از اندیشه رشید رضا است می‌توان از آن یاد کرد موصل شهری است فی‌مابین اعراب و ترک‌ها و کردها و انتخاب آن به‌عنوان مرکزیت خلافت حساسیت هیچ‌کدام از این اقوام را بر نمی‌انگیزد پس بنابراین شهری ایدئال برای اعلام حکومت خلافت می‌باشد. (عنایت، ۱۳۶۳: ۸۰).

اما نقشه داعش برای سلطه بر مناطق کردنشین دارای ابعاد ژئواستراتژیکی و ژئوپلیتیکی می‌باشد. باید گفت که اقلیم کردنشین سوریه از منظر جغرافیایی از ابعاد مهم ژئوپلیتیکی برخوردار است، زیرا امتداد اقلیم کردستان عراق و مناطق کردنشین شمال ترکیه را تشکیل می‌دهد اگر مرزهای غربی منتهی به سواحل دریای مدیترانه را در نظر بگیریم، این مسئله به منطقه کردنشین سوریه و هم‌چنین اقلیم کردستان عراق موقعیت بسیار مهم ژئوپلیتیک خواهد بخشید. بیشتر مناطق کردستان مناطق جب لالکرد و عفرین سوریه به‌ویژه در دره‌ها و کوهستانی است و این مسئله نوعی تنوع جغرافیایی در اقلیم به‌شمار می‌رود و به آن بعد کشاورزی همراه با وجود منابع معدنی در مناطق کوهستانی می‌بخشد. منابع آبی از جایگاه ویژه‌ای در این اقلیم برخوردارند در خصوص آبهای سطحی رودخانه باید گفت که اقلیم در مقایسه با بقیه مناطق در خاورمیانه از نظر منابع آبی غنی است و تعداد زیادی رودخانه که برخی از آنها در سطح جهانی بزرگ هستند و بعضی از آنها محلی و کوچک می‌باشند از شمال مناطق جغرافیایی کردستان سرچشمه می‌گیرند. (سایت خبری میروان پرس، آشنایی با مناطق کردنشین سوریه و

◆ فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی - اسراییل‌شناسی، سال هجدهم، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۶

مزیت‌های آن برای کردها). www.marivanpress.com.

و این قضیه باعث شده تا داعش خود را به آب و آتش بزند تا از یک‌طرف به منابع خدادادی این منطقه تسلط پیدا کند و از طرف دیگر باعث قطع ارتباط زمینی کردها و در نتیجه امکان برقراری ارتباط با دیگر گروه‌های مسلح می‌شود.

کردستان عراق با دارا بودن منابع نفتی و گازی فراوان و همچنین هم‌مرز بودن با ایران و ترکیه می‌تواند منبع بزرگ و مناسبی برای درآمدزایی باشد و نقش استراتژیکی در پیشروی‌های بعدی داعش می‌توانست داشته باشد به همین دلیل داعش با حمله به اقلیم و تبلیغات مداوم جهت جذب جوانان کرد سعی نمود جاپایی مناسب و مستحکم جهت نزدیک شدن به مرزهای ایران بردارد ائتلاف تعدادی از احزاب اسلامی کرد مثل انصار الشریعه و جذب صدها جوان کرد عراقی نتیجه سیاست‌ها و تبلیغات داعش برای نفوذ در کردستان است.

به گفته عبدالوهاب فراتی مهم‌ترین دلیل گرایش جوانان مسلمان عرب و غیر عرب به داعش به جذابیت‌های ایدئولوژی آنها برمی‌گردد. ایدئولوژی گروه داعش بسیط و ساده است؛ آنها خود را گرفتار گفتگوهای تئوریک نمی‌کنند. این ایدئولوژی به شدت رادیکال است و محافظه‌کار نیست و سومین ویژگی این ایدئولوژی عمل‌گرایی است داعش یک و نیم میلیارد مسلمان را در جهان مرتد می‌داند. (پایگاه اطلاع‌رسانی موسسه پژوهشی فرهنگی فهیم، ۱۳۹۳: ۱).

عقاید داعش

یکی از وجوه مشترک داعش و خوارج اعتقاد آنها به عمل‌گرایی و تقدم عمل بر اندیشه است یکی از مسایل اعتقادی که هم‌زمان با پیدایش گروه خوارج در جامعه مسلمین مطرح شد این مسئله بود که آیا اسلام و ایمان تنها یک امر اعتقادی است یا عمل کردن هم جزء آن است و بدون عمل اسلام و ایمان تحقق نمی‌یابد در این زمینه خوارج با داخل کردن عمل در ایمان، ایمان را تنها اعتقاد قلبی ندانستند بلکه معتقد بودند، عمل به اوامر جزء ایمان است. (مطهری، ۱۳۹۱: ۱۱۱).

به اعتقاد آنها کسی که شهادتین را به زبان آورده باشد اگر گناهی از او سر بزند ایمان خود را از دست داده و کافر شده است، از نظر آنها ماهیت ایمان عبارت است از قول، معرفت و عمل. آنها که اعمال را جزء ایمان می‌دانند معتقد هستند کسب مراتب گوناگون ایمان بر پایه اعمال استوار است و اقرار زبانی و ایمان قلبی را برای اثبات اسلام کافی نمی‌دانند (علامه حلی، ۱۳۷۸: ۵۹۵ علوی عاملی بی تا: ۵۹۵).

داعش معتقد است که مرزهای کنونی مابین کشورهای اسلامی که حاصل تجزیه امپراتوری عثمانی است، نتیجه قرارداد «سایکس - پیکو» موافقت‌نامه منعقدۀ فرانسه و بریتانیا است که ضروری است برچیده شود. طبق همین اعتقاد، مرزها باید به حالت پیش از جنگ جهانی اول بازگردد داعش به صراحت اعلام کرده که هدفش تشکیل یک دولت اسلامی است که با تسلط بر مردم و تشکیل نوعی حکومت مطلقه، می‌تواند از خود تصویر یک دولت نوظهور در عراق ترسیم کند. (خبرگزاری مهر، ۲۳ تیر ۱۳۹۳).

یکی از باورهای اساسی این گروه اعتقاد به ظهور قریب‌الوقوع مهدی موعود و فرارسیدن آخرت است و تقریباً تمام تصمیمات مهم و قوانین دولت اسلامی، مطالبی که در بیانیه‌ها و اعلامیه‌های خود بر روی تابلوها، گواهینامه‌ها، سکه‌ها و نوشت‌افزار درج می‌کنند از پیشگویی‌های آخرالزمانی آنها پیروی می‌کند. ریشه این نگاه به نیروهای بنیان‌گذار القاعده عراق برمی‌گردد که در جلسات خصوصی خود مرتب از مشاهده علائم برپایی قیامت صحبت می‌کردند. به گفته ویل مک‌کانتس محقق موسسه بروکلین که کتابی در مورد فرجام‌گرایی داعشی‌ها نوشته است، یکی از اسلام‌گراهای برجسته عراق در سال ۲۰۰۸ به بن‌لادن هشدار داده بود که رهبری القاعده در عراق به دست افرادی افتاده که «مرتب در مورد مهدی صحبت می‌کنند و تصمیمات استراتژیک خود را بر همین اساس اتخاذ می‌کنند» به طوری که القاعده در نامه‌ای به آنها گفته بود که این بحث‌ها را تمام کنند. (فراتی، ۱۳۹۳: ۱).

اهمیت عجیبی که داعش برای شهر دابق قایل است به همین موضوع برمی‌گردد. دابق روستای بزرگی در شمال حلب است که وقتی نیروهای دولت اسلامی در سال ۲۰۱۴ آن را با هزینه سنگینی به تصرف خود آوردند به طرز جنون‌آمیزی شادمان بودند و جشن می‌گرفتند. در حالی که دابق در یک منطقه دشتی بدون هیچ اهمیت استراتژیک واقع شده است. داعش حتی نشریه رسمی خود را «دابق» نام‌گذاری کرده تا اهمیت این موضوع را آشکار کند. ارتباط دابق با آخرالزمان به حدیثی بازمی‌گردد که در صحیح مسلم نقل شده که آخرالزمان وقتی فرامی‌رسد که جنگی میان سپاه اسلام و سپاه رومیان در دابق به وقوع می‌پیوندد و مسلمین با وجود تلفات زیاد به پیروزی می‌رسند. کلمه روم به امپراتوری روم شرقی اشاره دارد که اکنون وجود خارجی ندارد و نیروهای دولت اسلامی معتقدند منظور از آن سپاه کفار است و در حال حاضر با آمریکا قابل تطبیق است. (سایت سخن آشنا، ۷ بهمن ۱۳۹۴: ۱).

بر اساس روایات آخرالزمانی موردقبول داعش؛ پس از آن دجال از خراسان ظهور می‌کند و تعداد

زیادی از مسلمانان را می‌کشد به طوری که فقط ۵ هزار نفر از آنها باقی مانده و در بیت المقدس محاصره می‌شوند. درست در زمانی که دجال آماده می‌شود تا کار آنها را یکسره کند. مسیح به زمین بازمی‌گردد و دجال را از پا درآورده و سپاه مسلمین را به پیروزی می‌رساند. یکی از احادیث دیگری که از پیامبر در مورد فرارسیدن قیامت نقل شده این است که زمانی فرامی‌رسد که مردم مدت‌هاست دیگر در مورد آن صحبت نمی‌کنند. از نظر داعشی‌ها اکنون همین شرایط وجود دارد و در هیچ مسجدی واعظان از این موضوع صحبت نمی‌کنند.

روش تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر توصیفی - پیمایشی می‌باشد و داده‌ها به دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده است. جامعه آماری شامل ساکنان بالای ۱۵ سال منطقه اورامانات است که بر مبنای فرمول کوکران ۳۸۲ دو نفر به عنوان جامعه نمونه محاسبه گردید و جهت به دست آوردن نتیجه مطلوب تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید. در مرحله بعد پرسش‌نامه ساخت یافته‌ای که تنظیم شده بود میان ساکنان توزیع گردید. در نهایت داده‌های به دست آمده از نظرات ساکنان با استفاده از آزمون T test تک نمونه‌ای در نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد.

۱- SPSS یک نرم‌افزار آماری است که در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل پرسش‌نامه از آن استفاده شده است.

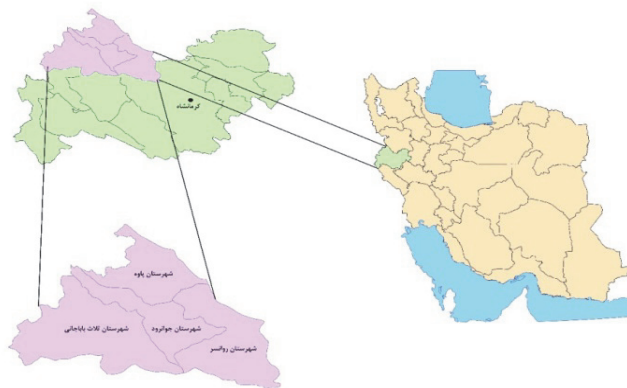
محدوده مورد مطالعه

اورامانات منطقه‌ای کوهستانی در منطقه شمال و شمال غرب استان کرمانشاه واقع شده است که شامل چهار شهرستان جوانرود-پاوه-روانسر و ثلاث باباجانی می‌باشد. جمعیت: از نظر جمعیتی نزدیک به ۲۱۲۸۷۲ هزار نفر جمعیت دارد که شهرستان جوانرود طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ با جمعیتی بالغ بر ۷۱۲۳۵ هزار نفر پرجمعیت‌ترین شهر این منطقه محسوب می‌شود و شهرستان پاوه با ۵۶۷۳۷ نفر و روانسر با ۴۶۳۹۵ نفر و ثلاث باباجانی با ۳۸۴۷۵ نفر در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

زبان و نژاد: زبان مردم منطقه کردی با لهجه جافی و در قسمت پاوه با لهجه هورامی صحبت می‌کنند، نژاد مردم آریایی و از اصیل‌ترین مردمان ایرانی محسوب می‌شوند.

دین و مذهب: اهالی این منطقه پیرو دین اسلام و اکثراً اهل سنت و پیرو مذهب شافعی می‌باشند. اقتصاد: از نظر اقتصادی مردم اورامانات بیشتر متکی به بازارچه‌های مرزی و دادوستد اهالی آن با منطقه اقلیم کردستان هستند درصد پایین‌تری از مردم در قسمت‌های خدمات و تا حدودی کشاورزی و دامداری و در قسمت شهرستان پاوه به صنایع دستی مشغول به کارند این در حالی است که به لحاظ سرمایه‌گذاری دولتی و بخش خصوصی در بخش صنعت اورامانات یکی از فقیرترین و محروم‌ترین نقاط کشور است.

نقشه شماره ۱: محدوده مورد مطالعه

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر افکار اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی-مذهبی و سیاسی گروهک داعش از منظر مردم منطقه اورامانات سنجیده شده است. برای سنجش هر بعد نیز گویه‌هایی طراحی گردیده است و نتایج حاصل از آنها در ذیل به صورت مختصر بیان شده است.

افکار اجتماعی

افکار اجتماعی گروهک داعش از دیدگاه مردم منطقه اورامانات با ۵ گویه موردسنجش قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که ۸۶ درصد مردم مخالف شعارهای داعش در مورد عدالت و برابری هستند و ۸۱٫۱۳ درصد تا حدودی این شعارها را قبول دارند و تنها ۳٫۰۰ درصد بر این باورند عدالت و برابری در این گروهک صورت پذیرفته است. در ادامه افکار این گروهک در مورد حقوق زنان سنجیده شده است. نتایج نشان می‌دهد ۳۰۹۱ درصد مردم بر این باورند که این گروهک نسبت به حقوق زنان کاملاً بی‌توجه

هستند و ۵.۸ درصد نیز معتقدند تا حدودی حقوق زنان رعایت می‌شود و تنها ۳.۰ درصد بر این باورند که حقوق زنان در این گروهک به نحو احسن در نظر گرفته شده است. زمینه برای تحصیل و پیشرفت علمی مردم در قلمرو داعش دیگر گویه‌ای است که مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد ۳.۷۸ درصد بر این باورند که چنین زمینه‌ای برای مردم فراهم نیست و ۵.۱۳ درصد بر این باورند که تا حدودی این زمینه فراهم است و تنها ۸.۸ درصد مردم بر این باورند که در قلمرو داعش زمینه برای تحصیل و پیشرفت علمی مردم فراهم است. در نهایت نحوه آموزش کودکان در مدارس داعش مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است ۸.۹۴ درصد مردم مخالف نحوه آموزش کودکان در مدارس داعش هستند و ۳.۵ درصد مردم تا حدودی نحوه آموزش این گروهک را قبول دارند. لازم به ذکر است که موافقی در این زمینه وجود ندارد. در جدول شماره ۱ نتایج حاصل از سنجش افکار اجتماعی به صورت تفصیلی نشان داده شده است.

جدول شماره ۱: سنجش افکار اجتماعی گروهک داعش از منظر مردم منطقه اورامانات

کاملاً موافقم	مؤلفم	تأخیری	مؤلفم	کاملاً موافقم	گویه‌ها	
					فرآوانی	درصد
۱۹۲	۱۵۲	۵۵	۱	۰	شعارهای داعش در مورد عدالت و برابری را تایید می‌نمایم.	اجتماعی
۴۸	۳۸	۸.۱۳	۳.۰	۰	درصد	
۲۴۳	۱۲۲	۳۴	۱	۰	فرآوانی	
۸۶۰	۵۳۰	۵۸	۳.۰	۰	درصد	
۱۹۱	۱۲۰	۵۴	۳۵	۰	فرآوانی	
۸۴۷	۵۳۰	۵.۱۳	۸.۸	۰	درصد	
۱۹۱	۱۲۲	۵۶	۳۴	۰	فرآوانی	
۸۴۷	۵۳۰	۳.۱۳	۵.۸	۰	درصد	
۲۲۴	۱۵۵	۲۱	۰	۰	فرآوانی	
۵۶	۸.۳۸	۳.۵	۰	۰	درصد	

افکار اقتصادی: افکار اقتصادی داعش در میان مردم اورامانات با چهار گویه مشخص شده است با توجه به ارقام آماری ۶۸ درصد مردم مخالف نظریه تأمین رفاه اقتصادی مردم در محدوده تحت قلمرو

داعش هستند همچنین ۱۴ درصد تا حدودی موافق تا مین رفاه اقتصادی مردم و ۱۸ درصد مردم معتقدند که رفاه اقتصادی در قلمرو گروهک داعش تأمین شده است در گویه دوم ۷۶ درصد مردم مخالف نظریه تأمین عدالت اقتصادی در قلمرو تحت نفوذ داعش و همچنین نزدیک به ۱۵ درصد تا حدودی تأمین عدالت اقتصادی در قلمرو داعش را تایید و تنها ۹ درصد مردم موافق برقراری عدالت اقتصادی در میان مردم تحت قلمرو داعش هستند همچنین در گویه سوم ۸۱ درصد مردم مخالف این موضوع هستند که فرصت‌های اشتغال در قلمرو داعش مناسب است همچنین نزدیک به ۱۸.۸ درصد مردم معتقدند تا حدودی فرصت‌ها برای اشتغال در این گروه مهیا است در حالی که تنها ۲ دهم درصد معتقد بودند که وضعیت اشتغال در منطقه داعش مناسب است در گویه چهارم ۵۹ درصد مردم اعتقاد دارند که وعده‌های اقتصادی داعش علت اصلی گرایش جوانان به گروهک نیست اما نزدیک به ۱۹ نفر معتقدند تا حدودی وعده‌های اقتصادی در گرایش جوانان به گروه مؤثر بوده است و نزدیک به ۲۲ درصد مردم معتقدند علت اصلی گرایش به داعش وعده‌های اقتصادی این گروه است.

جدول شماره ۲: سنجش افکار اقتصادی گروهک داعش از منظر مردم منطقه اورامانات

گویه‌ها	کلاً موافقم	مؤقتاً موافقم	تا حدودی موافقم	مخالفم	کلاً مخالفم	اقتصادی
در منطقه تحت قلمرو گروهک داعش رفاه اقتصادی مردم تأمین شده است	۳۴	۳۵	۵۷	۱۲۴	۱۵۰	فرآوانی
	۵.۸	۸.۸	۳.۱۴	۳۱	۵.۳۷	درصد
در قلمرو گروهک داعش عدالت اقتصادی برقرار شده است	۰	۳۶	۵۹	۵۳	۲۵۲	فرآوانی
	۰	۹	۸.۱۴	۳.۱۳	۶۳	درصد
فرصت‌های اشتغال در قلمرو گروهک داعش مناسب است.	۰	۱	۷۵	۶۸	۲۵۶	فرآوانی
	۰	۳.۰	۸.۱۸	۱۷	۶۴	درصد
وعده‌های اقتصادی داعش علت اصلی گرایش جوانان به این گروه است.	۳۴	۵۳	۷۷	۱۷	۲۱۹	فرآوانی
	۵.۸	۳.۱۳	۳.۱۹	۳.۴	۸.۵۴	درصد

افکار فرهنگی - مذهبی: اعتقادات مردم اورامانات راجع به افکار و عقاید مذهبی داعش در هفت گویه مورد بررسی قرار گرفته است در گویه اول میزان سنجش آماری حاکی از این موضوع

می‌باشد که بالغ بر ۸۱ درصد مردم ادعاهای داعش در مورد اجرای قوانین صحیح اسلامی را رد نموده و قبول ندارند و تنها ۱۸ درصد مردم معتقدند که داعش تا حدودی قوانین اسلامی را به‌صورت صحیح انجام می‌دهد و کمتر از ۱ درصد مردم به اجرای صحیح قوانین اسلامی در گروهک داعش اعتقاد دارند در گویه دوم ۷۲ درصد مردم داعش را به‌عنوان دولت اسلامی قبول ندارند اما ۱۹ درصد مردم تا حدودی موافق ایجاد دولت اسلامی توسط داعش هستند و همچنین نزدیک به ۹ درصد از مردم داعش را به‌عنوان حکومت اسلامی قبول دارند در گویه سوم ۹۰ درصد مردم داعش را به‌عنوان نماینده اهل سنت و حامی حقوق آنها قبول ندارند و فقط ۸.۹ درصد آن را تا حدودی نماینده اهل سنت می‌پندارند و کمتر از ۲ دهم درصد داعش را نماینده و حامی اهل سنت می‌دانند در گویه چهارم ۸۹ درصد مردم برخورد داعش با اقلیت‌های مذهبی را تایید نمی‌کنند همچنین نزدیک به ۱۰ درصد مردم تا حدودی برخورد داعش با اقلیت‌ها را تایید و فقط ۲ دهم درصد این برخورد را مناسب می‌دانند در گویه پنجم همچنین ۸۹ درصد مردم با برخورد داعش با اهل تشیع مخالف بوده و تنها ۱۱ درصد مردم تا حدودی آن را مناسب دیده و کمتر از ۱ درصد نیز موافق برخورد داعش با اهل تشیع می‌باشند.

در گویه ششم قریب به ۸۹ درصد مردم نفوذ گسترده داعش در میان اهل سنت ایران را رد نموده‌اند و حدود ۱۱ درصد مردم تا حدودی موافق این قضیه هستند و آن را تایید می‌نمایند درحالی‌که کسی موافق نفوذ گسترده داعش در میان اهل سنت ایران نیست در گویه هفتم ۸۰ درصد مردم مخالف نظریه گرایش جوانان اهل سنت به‌دلیل تعصبات مذهبی است و تنها ۲۰ درصد مردم تا حدودی آن را تایید می‌نمایند درحالی‌که حتی یک نفر از مردم کاملاً موافق این گرایشات در تعصبات مذهبی نیستند.

جدول شماره ۳: سنجش افکار فرهنگی-مذهبی گروهک داعش از منظر مردم منطقه اورامانات

گویه‌ها	کاملاً موافقم		مواقف متوسط	تأخوری	کاملاً مخالفم	فرهنگی-مذهبی
	فراوانی	درصد				
داعش گروهی است که قوانین اسلامی را به‌صورت صحیح اجرا می‌نماید.	۰	۰	۲	۷۲	۱۸۹	
			۵.۰	۱۸	۳.۴۷	

۱۶۷	۱۲۲	۷۶	۳۵	۰	فراوانی	من داعش را به‌عنوان یکی دولت اسلامی قبول دارم.
۸.۴۱	۵.۳۰	۱۹	۸.۸	۰	درصد	
۲۸۸	۷۲	۳۹	۱	۰	فراوانی	داعش نماینده اهل سنت است و حامی حقوق آنهاست.
۷۲	۱۸	۸.۹	۳.۰	۰	درصد	
۲۲۰	۱۳۶	۴۳	۱	۰	فراوانی	برخورد داعش با اقلیت‌های مذهبی مثل مسیحیان و ایزدی‌ها را تایید می‌نمایم
۵۵	۳۴	۸.۱۰	۳.۰	۰	درصد	
۲۱۹	۱۳۶	۴۴	۱	۰	فراوانی	برخورد داعش با اهل تشیع را تایید می‌نمایم
۸.۵۴	۳۴	۱۱	۳.۰	۰	درصد	
۳۲۱	۳۴	۴۵	۰	۰	فراوانی	نفوذ گسترده داعش در میان اهل سنت ایران مورد تایید می‌باشد
۳۸۰	۵۸	۳.۱۱	۰	۰	درصد	
۲۳۵	۸۵	۸۰	۰	۰	فراوانی	علت گرایش جوانان اهل سنت ایران به داعش در تعصبات مذهبی است
۸.۵۸	۳.۲۱	۲۰	۰	۰	درصد	

افکار سیاسی: در سنجش افکار مردم اورمانات نسبت به ایده و افکار سیاسی داعش هفت گویه مورد بررسی قرار گرفته است که در گویه اول نزدیک به ۷۳ مردم داعش را تهدیدی برای امنیت ملی کشورمان دانستند هم‌چنین ۱۹ درصد مردم تا حدودی آن را به‌عنوان تهدید محسوب کرده‌اند و تنها ۵.۸ درصد مردم آن را به‌عنوان تهدید محسوب نمی‌کنند در گویه دوم ۸۸ درصد مردم اعتقاد به ابزاری بودن گروهک داعش در دست دشمنان اسلام برای ضربه زدن به اسلام دارند و ۱۲ درصد بقیه تا حدودی معتقدند که داعش ابزار دست نیست اما کسی کاملاً ابزاری بودن داعش در دست دشمنان اسلام را منکر نیست در گویه سوم ۸۹ درصد مردم مخالف عملکرد داعش در بعد سیاست خارجی بوده است و ۱۱ درصد مردم تا حدودی آن را مناسب دیده‌اند اما کسی کاملاً با آن موافق نبوده است در گویه چهارم نزدیک به ۸۰ درصد مردم ایجاد امپراتوری داعش را توسط این گروه مردود می‌دانند نزدیک به ۱۱ درصد تا حدودی آن را تایید و نزدیک به ۹ درصد مردم امپراتوری ادعای داعش را تایید می‌نمایند

در گویه پنجم ۹۰ درصد مردم مخالف شعارهای گروهک داعش در برخورد با سایر ادیان می‌باشند و تنها قریب به ۱۰ درصد مردم تا حدودی آن را تایید می‌نمایند و میزان مقبولیت کامل این شعار داعش در میان مردم تقریباً نزدیک به صفر است در گویه ششم نزدیک به ۹۵ درصد مردم معتقدند رهبران داعش فاقد استقلال تصمیم‌گیری و مهره‌های سیا و موساد هستند و تنها ۵ درصد از مردم تا حدودی به استقلال و عدم رابطه رهبران داعش با سیا و موساد معتقدند و کسی کاملاً موافق استقلال این رهبران وعدم وابستگی آنها ندارد در گویه هفتم ۸۹ درصد مردم مخالف ایدئولوژی داعش هستند تنها ۱۱ درصد مردم تا حدودی آن را قبول دارند و میزان مقبولیت کامل ایدئولوژی داعش در میان اهل سنت ایران در حد صفر است.

۱۰۵

جدول شماره ۴: سنجش افکار سیاسی گروهک داعش از منظر مردم منطقه اورامانات

کاملاً مخالفم	معتدلاً مخالفم	تأییدی	معتدلاً تأییدی	کاملاً تأییدی	گویه‌ها	سیاسی
۱۳۸	۱۵۲	۷۶	۳۴	۰	فراوانی	
۵.۳۴	۳۸	۱۹	۵.۸	۰	درصد	
۲۷۰	۸۲	۴۸	۰	۰	فراوانی	داعش به‌عنوان ابزار دست کشورهای غربی برای مقابله با اسلام عمل نمی‌کند
۵.۶۷	۵.۲۰	۱۲	۰	۰	درصد	
۲۶۹	۸۷	۴۴	۰	۰	فراوانی	عملکرد سیاست خارجه داعش در طول مدت تأسیس مناسب بوده است.
۳.۶۷	۸.۲۱	۱۱	۰	۰	درصد	
۲۵۵	۶۷	۴۳	۳۵	۰	فراوانی	ایجاد قلمرو امپراتوری داعش را مردود نمی‌دانم.
۸.۶۳	۸.۱۶	۸.۱۰	۸.۸	۰	درصد	
۲۵۹	۱۰۴	۳۷	۰	۰	فراوانی	شعارهای گروهک داعش در ضدیت با سایر ادیان و مذاهب را مردود نمی‌دانم.
۸.۶۴	۲۶	۳.۹	۰	۰	درصد	
۳۲۶	۵۳	۲۱	۰	۰	فراوانی	رهبران داعش مهره‌های سرسپرده سیا و موساد نیستند و مستقل عمل می‌کنند.
۵.۸۱	۳.۱۳	۳.۵	۰	۰	درصد	
۲۵۴	۱۰۳	۴۳	۰	۰	فراوانی	ایدئولوژی داعش مورد تأیید اهل سنت می‌باشد.
۵.۶۳	۸.۲۵	۸.۱۰	۰	۰	درصد	

همان‌طور که بیان شد جهت سنجش افکار عمومی مردم منطقه اورامانات در مورد گروهک داعش پرسشنامه‌ای ساخت‌یافته تنظیم‌شده و میان ۴۰۰ نفر از ساکنان منطقه توزیع گردید. نتایج حاصل از آزمون T test در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌کنید نتایج حاصل نشان می‌دهد که بالاترین میانگین به ترتیب مربوط به افکار اقتصادی (۹۰.۱) است و در ادامه آن افکار اجتماعی (۶۶.۱)، افکار فرهنگی مذهبی (۵۹۹.۱) و افکار سیاسی (۵۳.۱) قرار دارند. در مجموع میانگین تمام ابعاد مورد بررسی کمتر از حد متوسط است که تفاوت معناداری نیز با سطح متوسط ۳ دارند. نتایج حاصل از آزمون T test تک نمونه‌ای در جدول شماره ۵ به‌صورت تفصیلی نشان داده شده است.

جدول شماره ۵: نتایج حاصل از آزمون T test تک نمونه‌ای در مورد تمام ابعاد را مورد بررسی قرار می‌دهد.

ردیف	شاخص	میانگین	اختلاف میانگین	معناداری تفاوت	میانگین کل
اجتماعی	شعرهای داعش در مورد عدالت و برابری را تایید می‌نمایم.	۶۶.۱	-۳۴.۱	.۰۰۰	۶۶.۱
	برخورد داعش با حقوق زنان را مناسب می‌دانم.	۴۸.۱	-۵۲.۱	.۰۰۰	
	در گروهک داعش زمینه برای تحصیل و پیشرفت علمی مردم فراهم است	۸۳.۱	-۱۷.۱	.۰۰۰	
	نحوه مبارزه گروهک داعش را با مفاسد اجتماعی تایید می‌نمایم	۸۲.۱	-۱۸.۱	.۰۰۰	
	نحوه آموزش کودکان در مدارس داعش را تایید می‌نمایم	۴۹.۱	-۵۱.۱	.۰۰۰	
اقتصادی	در منطقه تحت قلمرو گروهک داعش رفاه اقتصادی مردم تأمین	۱۹.۲	-۸۱.۰	.۰۰۰	۹۰.۱

				شده است	
	۰۰۰	-۳۱.۱	۶۹.۱	در قلمرو گروهک داعش عدالت اقتصادی برقرار شده است	
	۰۰۰	-۴۵.۱	۵۵.۱	فرصت‌های اشتغال در قلمرو گروهک داعش مناسب است.	
۵۹.۱	۰۰۰	-۸۴.۰	۱۶.۲	وعده‌های اقتصادی داعش علت اصلی گرایش جوانان به این گروه است.	فرهنگی - مذهبی
	۰۰۰	-۲۹.۱	۷۱.۱	داعش گروهی است که قوانین اسلامی را به‌صورت صحیح اجرا می‌نماید.	
	۰۰۰	-۰۶.۱	۹۴.۱	من داعش را به‌عنوان یکی دولت اسلامی قبول دارم.	
	۰۰۰	-۶۲.۱	۳۸.۱	داعش نماینده اهل سنت است و حامی حقوق آنهاست.	
	۰۰۰	-۴۴.۱	۵۶.۱	برخورد داعش با اقلیت‌های مذهبی مثل مسیحیان و ایزدی‌ها را تایید می‌نمایم	
	۰۰۰	-۴۴.۱	۵۶.۱	برخورد داعش با اهل تشیع را تایید می‌نمایم	
	۰۰۰	-۶۹.۱	۳۱.۱	نفوذ گسترده داعش در میان اهل سنت ایران مورد تایید می‌باشد	
	۰۰۰	-۳۹.۱	۶۱.۱	علت گرایش جوانان اهل سنت ایران به داعش در تعصبات	

				مذهبی است	
۵۳.۱	-۹۹.۰	۰۱.۲	داعش را تهدیدی برای امنیت کشورمان نمی-دانم	سیاسی
	-۵۶.۱	۴۴.۱	داعش به‌عنوان ابزار دست کشورهای غربی برای مقابله با اسلام عمل نمی‌کند	
	-۵۷.۱	۴۳.۱	عملکرد سیاست خارجه داعش در طول مدت تأسیس مناسب نبوده است.	
	-۳۶.۱	۶۴.۱	ایجاد قلمرو امپراتوری داعش را مردود نمی-دانم.	
	-۵۶.۱	۴۴.۱	شعارهای گروهک داعش در ضدیت با سایر ادیان و مذاهب مردود است.	
	-۷۷.۱	۲۳.۱	رهبران داعش مهره‌های سرسپرده سیاه و مוסاد نیستند و مستقل عمل می‌کنند.	
	-۵۳.۱	۴۷.۱	ایدئولوژی داعش مورد تایید اهل سنت می‌باشد.	

نتیجه‌گیری

با توجه به سنجشی که صورت گرفته و آماری که در رابطه با چهار موضوع اقتصادی و سیاسی و اجتماعی و فرهنگی صورت گرفته است می‌توان به نظرات و دیدگاه‌های متفاوت و در جایی یکسان اقشار مردم راجع به هریک از شاخص‌های مطرح در نظرسنجی دست یافت مثلاً می‌توان به آمار قابل‌ملاحظه مخالفت مردم با اندیشه‌ها و افکار و عملکرد گروهک داعش اشاره نمود که

نشان‌دهنده مخالفت قاطع مردم با میزان ۸۵ درصد با این گروهک در هر شکل ممکن می‌باشد. هم‌چنین از میان اقلیت کوچکی که تمایل به داعش داشته‌اند با توجه به آمار موجود از میانگین متوسط ۳ حدود ۱. ۹۰ مربوط به گرایش‌های اقتصادی است که نشان از اهمیت مقوله اقتصادی در رابطه به گرایش این افراد به داعش می‌باشد و این نشان‌دهنده وضع نامطلوب مردم از لحاظ اقتصادی است امید است مسئولان با نگاهی ویژه و مخصوص به این قضیه در جهت رفع مشکلات اقتصادی منطقه مانع از تحقق اهداف این گروهک و سایر گروهک‌های معاند در جهت جذب مردم این خطه با وعده‌های مالی و وضع زندگی بهتر گردند و این مهم فقط با تلاش مضاعف و همتی راستین از طرف دولت‌مردان میسر است.

در بعد شاخص اجتماعی ۱. ۶۶ از مردم که پایین‌تر از متوسط میانگین ۳ قرار دارد به داعش گرایش دارند که نشان از نارضایتی آنان از نابرابری اجتماعی در سطح منطقه دارد و به نظر می‌رسد دلیل آن را در بی‌عدالتی‌های موجود در سطح جامعه پنداشت که از دید مردم پنهان‌نمانده و موجبات نارضایتی شدید این عده از وضع اجتماعی باشد که به صورتی خواستار کاهش شکاف طبقاتی و مبارزه با مفاسد اجتماعی هستند.

در بعد فرهنگی و مذهبی میزان گرایش ۱. ۵۹ از میانگین متوسط ۳ می‌باشد که نشان از این قضیه دارد که حتی کسانی که به‌نوعی تمایل یا گرایشی به داعش داشته‌اند به خاطر تعصبات مذهبی نبوده یا درصد بسیار کمی از آنان داری هم‌چنین گرایشی بودند و ما بحمدالله در این رابطه نباید نگرانی چندانی داشته باشیم و این نشان از اتحاد بین مذاهب در کشور است تا جایی که حتی در مذهبی‌ترین نقاط اهل سنت مثل اورامانات این اتحاد و احترام در میان مردم منطقه در سطح بسیار بالا و خوبی قرار دارد و نشان از شکست توطئه اختلاف مذهبی دارد امید است که مردم هوشیار و با بصیرت ایران قدر این اتحاد و برادری را بیش‌ازپیش دانسته و در حفظ آن کوشا باشند تا ایران اسلامی در میان این دریای متلاطم و طوفانی همچنان جزیره امن باقی بماند با نگاهی به درگیری‌ها و اختلافات مذهبی در سطح کشورهای همسایه باید قدردان این امنیت و وحدت در کشور خودمان باشیم.

در بعد سیاسی میزان گرایش ۱. ۵۳ از میانگین متوسط ۳ می‌باشد که کمترین میزان گرایش محسوب می‌شود که نشان‌دهنده این موضوع می‌باشد که کسانی که خواستار پیوستن یا تمایلی به داعش داشته‌اند کمترین خواسته آنها سیاسی بوده است و این خود نشان از ثبات سیاسی در

منطقه اورامانات است به طوری که مردم خود را عضو لاینفک و همیشه ایرانی سرزمین مادر یعنی ایران می‌دانند چون مردم کرد اصیل‌ترین قوم ایرانی محسوب شده و مردم با درک درست این واقعیت حرکت‌های تجزیه‌طلبانه را در سطح منطقه کردستان به سخره می‌گیرند و به این قضیه واقفند که کرد بدون ایران یا ایران بدون کرد معنای ندارد به گفته مقام معظم رهبری که در جمع مردم کردستان در سال ۱۳۹۰ مطرح فرمودند چون دل این مردم با گروه‌های جدایی‌طلب نبود آنان موفق نشدند و اگر عکس این می‌بود و مردم از آنان استقبال می‌کردند حتی اگر دولت بیشترین نیروها را هم بکار می‌گرفت کردستان از دست رفته بود پس بنابراین این مردم کرد بودند که دست رد به سینه ضدانقلاب گذاشتند و از امام و انقلاب طرفداری نمودند در قضیه داعش نیز این موضوع به وضوح قابل فهم است که مردم از نظر سیاسی مخالفتی با جمهوری اسلامی ندارند و خود را همیشه ایرانی می‌دانند و تنها قضیه‌ای که توانسته تاکنون تعدادی از جوانان منطقه را به سوی داعش سوق دهد گرایش‌های اقتصادی و تا حدودی نبود عدالت اجتماعی بوده است که امید مردم این است که مسئولان استانی و کشوری بیش‌ازپیش به فکر ایجاد زیربناها و طرح‌های اشتغال‌زا جهت شاغل و سرگرم شدن این جوانان باشند چون به‌راستی مردم این خطه در تمام صحنه‌های انقلاب حضور گسترده داشته و وفاداری خود را به آرمان‌های انقلاب بیش از همه ثابت نموده‌اند شاید اگر ما بتوانیم توجه شایانی به اشتغال و معیشت جوانان منطقه داشته باشیم دیگر خبری از اندیشه داعشی در منطقه نمی‌شنویم و رژیم صهیونیستی اسرائیل از این محل خرسند نخواهد شد.

منابع و یادداشت‌ها:

۱. ابن غنّام مؤرخا لنجد فی عهد الدوله السعودیه الاولی ۲، عبدالله الصالح العثیمین، روزنامه جزیره السعودیه، ش ۲، ۱۲ جمادی‌الاولی ۱۴۲۳ ق.
۲. ابن غنّام مؤرخا لنجد فی عهد الدوله السعودیه الاولی ۴، عبدالله الصالح العثیمین، روزنامه جزیره السعودیه، ش ۲، ۲۶ جمادی‌الاولی ۱۴۲۳ ق.
۳. امامی، محمدعلی (۱۳۷۶)، «سیاست و حکومت در سوریه»، تهران: موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
۴. بلک، آنتونی (۱۹۳۶)، «تاریخ اندیشه سیاسی در اسلام از عصر پیامبر تا الان»، ترجمه محمدحسین وقار، تهران، اطلاعات، ۱۳۸۵.
۵. بنساحل، نورا و بایمن، دانیل (۱۳۸۶)، «آینده محیط امنیتی در خاورمیانه»، مترجمان: ناصر قباد زاده و علی گل محمدی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۶. بی‌نام، (۱۳۹۱)، زرقاوی ضحاک عراق، ماهنامه مطالعات بین‌المللی تروریسم، سال دوم، ش ۵ و ۶، تهران، بنیاد هایلیان.
۷. ثاقب، (۱۳۹۳)، «ویژه‌نامه داعش»، ماهنامه الکترونیک جهان اسلام، شماره ۲۰، سال چهارم، ص ۲۲.
۸. الدرر الکامنه فی اعیان المائه الثامنه، ج ۱.
۹. دکمجان، هریرد (۱۳۷۷)، اسلام در انقلاب: جنبش‌های اسلامی معاصر در جهان عرب، ترجمه حمید احمدی، تهران: انتشارات کیهان.
۱۰. رشیدرضا، ۱۹۲۰، الاخلافه او الامامه العظمی، ترجمه محمدحسین رفیعی، کتابخانه و موزه مجلس شورای اسلامی.
۱۱. رشیدرضا، المنار، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۰۴ ق/ ۱۹۸۴.
۱۲. رفیعی، محمدحسین (۱۳۹۰): آرا و اندیشه‌های محمد رشید رضا، کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ص (۳۷ - ۴۲).
۱۳. رویوران، حسین (۱۳۹۳)، «داعش و کارکردها، مجله پاسدار اسلام»، سال سی و سوم، شماره ۳۹۳ - ۳۹۴، آبان و آذر ۱۳۹۳.
۱۴. سید قطب (۱۳۷۸)، «نشانه‌های راه»، ترجمه محمود محمودی، تهران: نشر احسان، فصل‌های ۴ و ۱۰.
۱۵. سیف الجبار المسلول علی الاعداء، شاه فضل رسول قادری، استانبول ۱۳۹۵ ق، ص ۲ به بعد.
۱۶. الشوکاتی، محمد بن علی، ۲۰۱۲: البدر الطالع بما حسن من بعد القرن السابع، ج ۲، دار الکتب اسلامی.
۱۷. طبقات الشافعیّه، ج ۹، ص ۲۵۳؛ السیف الصقیل، ص ۱۷۷ و الدرّه المضيئه فی الرّد علی ابن تیمیّه.
۱۸. عسقلانی، ابن الحجر، ۷۷۳ - ۸۵۲: الدرر الکامنه فی اعیان المائه الثامنه، ج ۱.
۱۹. عشمواوی، قاضی محمد سعید (۱۹۸۷)، اسلام سیاسی، قاهره، ترجمه حمید احمدی، پاییز ۱۳۷۹، مجله مطالعات خاورمیانه، شماره ۲۳.
۲۰. عنایت، حمید، (۱۳۶۳) سیری در اندیشه سیاسی عرب، تهران، سپهر، چاپ سوم.
۲۱. عنایت، حمید، (۱۳۶۳) سیری در اندیشه سیاسی عرب، تهران، سپهر، چاپ سوم.
۲۲. الغنوسی، حسن (۱۹۷۷) دعاه لا قضا، قاهره.
۲۳. فراتی، عبدالوهاب ۱۳۹۳: تحلیلی بر چیستی گروه‌های جدید تکفیری در خاورمیانه، پایگاه اطلاع‌رسانی موسسه پژوهشی فهیم، ش ۲۲۱، ۹ آذر.
۲۴. فراتی، عبدالوهاب ۱۳۹۳: چرا ایدئولوژی تکفیری برای بعضیا جذاب است، خبرگزاری فارس، شماره ۳.
۲۵. ماهنامه ارتش، (۱۳۹۳): شماره ۳۹۹ تیر ۱۳۹۳.
۲۶. معاونت پژوهش‌های سیاست خارجی / گروه مطالعات خاورمیانه و خلیج فارس، ۱۳۸۶: ریشه‌های بحران در خاورمیانه.
۲۷. میلانی، جمیل، ۱۳۹۳، داعش و شگردهای رسانه‌ای، مجله رسانه و امت، شماره ۳۱.
۲۸. واعظی، محمود (۱۳۹۰)، بحران‌های سیاسی و جنبش‌های اجتماعی در خاورمیانه، تهران: دفتر مطالعات سیاسی خاورمیانه.